

האוכלין מטומאת שרץ הקל, שהרי אין דרך בני אדם להיות חולקין במחיצה בכלי חרש. הלכך, על אף שחילקו במחיצה, חשבינן לשני צידי המחיצה כ"תוך" אחד!

ומקשה הגמרא, שלכאורה נמצא שדברי רב ש"לאו מינה לא מחריב בה", תלויים במחלוקת שבברייתא זו:

שהרי התינה לרבנן, שאמרו מחיצה לא חוצצת

להציל את האוכלין שמעבר למחיצה מטומאת אהל המת החמורה, לא תציל מחיצה הנעשית בכלי חרס לחצוץ בין השרץ לאוכלין ולהצילם מטומאת שרץ הקל?!

אמרו לו חכמים רבי אליעזר: לא. אם הצילה המחיצה באהל המת החמור, (1) הרי זה משום שכן דרך בני אדם להיות חולקין אוהלין במחיצה, (2) הילכך נחשב הצד השני של המחיצה לאהל בפני עצמו. אך כיצד תציל המחיצה בכלי-חרש את

וחומר שיכולה לחלק אף שאינה מינה, ועל כך מקשינן הרי כלי אינו דומה לאהל, כי בכלי המחיצה לאו מינו, ובכך גופא מסקינן שטעמו מפני חציצה, וחציצה אינה תלויה במין הכלי. וראה בהערה הבאה, ובנתיב בינה [כלים ל"ח] אופנים אחרים בביאור הסוגיא.

2. רש"י פירש שדרך בני אדם לחלוק אהל במחיצה, ואילו כלי חרס אין חולקין במחיצות. ובשטמ"ק הקשה וכי בדרך בני אדם תליא מילתא ותיירך דאין הכי נמי דכי אמר רחמנא "כל אשר באהל יטמא" ולא מה שבאהל אחר זהו לפי דרך בני אדם. וביאור הדברים, שהוקשה לו הרי מחיצה באהל מונעת את הטומאה מלעבור, וכיון שיש במציאות מחיצה מה נפקא מינה אם דרך בני אדם לעשותה, ועל כך הסיק שבאהל המחיצה פועלת בחלוקת המקום, וזה תלוי בדעת בני אדם.

אכן מביאור זה משמע שבכלים לא מועילה המחיצה מפני שאין דרך לעשותה, אך אילו היה דרך לעשותה היתה חולקת ומטהרת, וזה תמוה, שהרי חלוקה מועילה להציל מטומאת מת באהל שנעשית על ידי אהלה על המת וכלים יחד, אבל בכלי שגוף הכלי מטמא בתוכו למה תועיל החלוקה. וגם לכאורה אין דינה דומה לכבורת שאינה חולקת את הכלי עצמו אלא קובעת מקום לעצמה (ראה הערות 9–8 בע"א אם טעם שניהן כאחד). ובעיקר צריך להבין את הדמיון של חלוקת מחיצה ל"מינה מחריב בה", שהרי אינה מפקיעה מקום לעצמה בתוך תוכו, אלא רק חולקת את הכלי.

וביאר הגר"מ פוינשטיין שליט"א [ב"ד אליעזר" ג'] שגדרי "תוך" בכלי חרס אינם רק לגבי קבלת טומאה, אלא שכל דין הכלי תלוי ב"תוכו", ולפיכך אף שמחיצה אינה יכולה לחלק כלי לשנים כי אינה מגופו, בכל זאת מחשיבתו לשני "תוכו" ולכן אין גוף הכלי מטמא את שני תוכיו יחד, ויש בחלוקה זו משום מחריב בתוכו של הכלי, שהיה מתחילתו כ"תוך" אחד ונעשה שנים. וסבר רבי אליעזר שמחיצת כלי הופכתו לשני "תוך" כמו שמחיצת אהל מחלקת לשני אהלים. וראה בהערה הקודמת ביארנו באופן אחר, וכפי העולה ממהלך הסוגיא.

ומו"ר הגרא"ל ביאר, שרבי אליעזר למד מקל וחומר שהכבורת תועיל לחצוץ, וממילא הגמרא מפרשת שהטעם לחצוץ הוא משום שאין זה "תוכו" של התנור, כי לא מצינו שמחיצה מועילה להציל. והכרחו לכך, שהרי אין הק"ו יכול ללמד שאין זה "תוך", כי אם מסברא המקום חלוק הרי הוא מציל כמחיצה באהל המת, ואם מסברא נחשב כ"תוך" אחד

כמחיצה בעלמא, ולפי חכמים אינה מועילה כי היא לאו מינו של תנור. ונמצא שרבי אליעזר סובר שמחיצה מועילה להציל בכלי, וטעם אחד הוא במחיצת נסרים ובכורת מקל וחומר, ולהלן נברר אם שתייהם נחשבות כתוך תוכו או כמחיצה.

ובשטמ"ק [ע"ב אות א'] כתב שכבורת מצילה משום צמיד פתיל, וטעם זה כמובן לא שייך אלא בכבורת ולא במחיצה, [ראה שם שנקט טעם זה לפי רש"י שמחיצה אחת מצלת, וצ"ע].

1. רש"י פירש שמדובר במחיצה אחת [ולא בכלי עם ארבע מחיצות, כתוס'] ולכאורה לביאורו תמוהה השקלא וטריא בין חכמים רבי אליעזר, וראיית הגמרא מכך לנידון סוגיין, שהרי אם רבי אליעזר למד ממת לשרץ, נשארה הקושיא מדין מחיצה באהל המת דלאו מינה ומחריב בה.

ואם נניח שזו אינה קושיא, כי גם רבנן מודים במחיצה באהל שהיא מינה, אם כן באמת יקשה איך למד רבי אליעזר קל וחומר מאהל לכלי שבו המחיצה לאו מינו, והרי גם במת לא היתה מחיצה מועילה אם לא היתה ממין האהל. ולמה רבנן לא פרכו לו כך. [ולפי תוס' מובן שרבי אליעזר חולק רק בכבורת, ודעתו שהיא כלי ומינו היא].

וצריך לומר שמסקנת הגמרא היא, שרבי אליעזר ורבנן נחלקו כיצד מחיצה פועלת באהל המת, שרבנן סברו שאינה חוצצת בפני הטומאה מלעבור, אלא מחלקת את המקום שאחריה, וקובעתו כמקום אחר ממקום הטומאה, והטומאה מטמאת רק במקומה. וכלשון רש"י "אהל אחרינא הוא" [וראה בחידושי הגר"ח פ"ב מטומאת מת] ולכן אמרו שדין המחיצה שייך רק באהל שדרכו להחלק במחיצה לשני מקומות, ולא בכלי שהמחיצה אינה מחלקת, [כיון שחלוקה שייכת רק בטומאת אהל שהמקום שנמצאת בו נטמא ולא מקום אחר, אבל טומאת שרץ בכלי אינה באה מהשרץ שעמו אלא שהכלי כולו טמא ואפילו אם יחשב כשני כלים, כיון שאין דרכו לחלק במחיצה, אינו מתחלק] וכיון שאינה מינה, אינה יכולה לחצוץ בפני הטומאה אפילו מדין תוך תוכו.

ואילו רבי אליעזר סבר שמחיצה מונעת את הטומאה מלעבור, ואמנם מדין תוך תוכו אינה מועילה, אך למד קל וחומר ממת שתועיל מדין מחיצה גם בטומאת שרץ בכלים, ולכן היא מועילה אף שאינה מינה.

[ובקושיא סברה הגמרא שרבי אליעזר סובר שמחיצה מחלקת את הכלי כמו שרבנן מחלקת את האהל, ולמד מקל

ומכח קושיה זו, מביאה הגמרא הסבר אחר: **אלא**, היינו **טעמא דרב** — **כרבי אלעזר**.

דאמר רבי אלעזר, מאי **טעמא דרב** שאמר השוחט חטאת לשם עולה פסולה ואם שחטה לשם חולין כשרה? משום שנאמר **"ולא יחללו את קדשי בני ישראל"**. וכך הכתוב נדרש: אין לך דבר שיכול לחלל את הקדשים חוץ מן הקדשים עצמן, ולפיכך רק **קדשים** [כגון חטאת לשם עולה] **מחללין קדשים**. ואין חולין מחללין קדשים!⁽⁴⁾

ומקשינן: מאחר שהעמדת את דברי רב אפילו כרבי אליעזר, שלמד בקל וחומר שמחיצה, שאינה מינה, תציל בכלי חרס, אך אינו לומד קל וחומר שחולין מחללים קדשים משום גזירת הכתוב "ולא יחללו את קדשי בני ישראל", אלמא, אתא קרא, ואפקיה **מקל וחומר**. אם כן, יקשה — **הכא נמי**, במחיצה שבתנור, איך למד רבי אליעזר קל וחומר שתחצוץ, והרי **ליתי קרא ד"תוכו"**, המלמד על "תוכו ולא תוך תוכו", ולפקיה **מקל וחומר**!?

והיינו, שאם נלמד בקל וחומר מאהל המת שמחיצה גרידא מועילה לחלק את התנור [על אף שהמחיצה אינה נחשבת למין התנור], אם כן, למה הוצרך מיעוט מיוחד של "תוכו ולא תוך תוכו" למעט אוכלין שבתוך הכלי שאינם נטמאים מאויר התנור, והרי די

בכלי חרס, מובנים דברי רב שאמר דלאו מינה תוך מחריב בה. כי כשם שאין המחיצה חולקת את תוך כלי החרס לשני מקומות משום שאין המחיצה נחשבת למינה דכלי חרס, כך אין השחיטה לשם חולין מחריבה את הסתמא לשמה של קדשים, דלאו מינה.

אלא לרבי אליעזר, שלמד מקל וחומר, שמחיצה, על אף שאינה מינה של התנור, חולקת אותו ומחריבה בו, **מאי איכא למימור?** למה, לדבריו, כששוחט חטאת לשם חולין, דלאו מינה הוא, אין החטאת נפסלת!⁽³⁾

ומתריצין: באמת רבי אליעזר סובר את הכלל שאמר רב, דלאו מינה לא מחריב ביה. ורק במחיצה נחלק על רבנן משום **שרבי אליעזר קל וחומר קאמר**, כיון שבטומאה החמורה של אהל המת מועילה מחיצה להציל, קל וחומר שתועיל בכלי חרס לטומאת שרץ הקל, על אף שאינה ממין כלי החרס.

ומקשינן: **אי הכי**, שבמקום שלמדנו קל וחומר, גם לאו מינה מחריב בה, **התם** בשחיטת קדשים **נמי לימא** קל וחומר: **ומה קדשים מחללים קדשים** במחשבת שינוי קודש, על אף ששניהם קדשים ואין השינוי כה גדול, **חולין**, שהם שונים לגמרי מקדשים, **לא כל שכן** שהשוחט לשם חולין יחלל את הקדשים!?

מה יועיל הק"ו שחצוץ, הרי "תוך" מטמא. [נוקט שמקשיית הגמרא "ול"א מאי איכא למימור" מוכח שלא שייך חציצה ב"תוך", ולעיל ביארנו שזה גופא תירוץ הגמרא].

3. **בברכת הזבח** תמה למה מקשה הגמרא רק לרבי אליעזר, והלא חכמים מודים לקל וחומר, אלא שבמחיצת כלים היתה להם פירא, אבל בקדשים שאין פירא נלמד מקל וחומר שחולין מחללין. ותיריך שלרבנן לומדים קדשים מטומאה שגילה בה הכתוב שלא מינה לא מחריב בה. [וכונתו שלומדים מתוך תוכו שדוקא הוא מחריב ולא מחיצה, כמו שאמרו בסמוך לגבי אוכלין שגיבל בטיט].

אך **בטהרת הקדש** דחה תירוץ, שהרי תוס' [בע"א ד"ה ורמינהו] הקשו למה לא תירץ רבא שבתוך תוכו גלי קרא, ואילו כדבריו הרי ילמדו קדשים מטומאה. ולכן ביאר שלרבנן לא קשה, כיון שסברו שמחיצה מועילה רק באהל כשיוצרת מקום אחר, ולפיכך אין חולין מחללים קדשים כי אינם חלים על הזבח. [ורק במתעסק שאינו עוסק כלל בקדשים, פוסל אף שאינו חל בזבח]. אבל לרבי אליעזר שמחיצה מועילה לחצוץ, אף שאינה יכולה לעשות מקום חדש כי אינה מינה, אם כן גם חולין אף שאינו חל על הקרבן, מכל מקום יפסול כאילו אינו

ידוע שהם קדשים, אף שאין כאן מחשבה הפוכה לפסול.

4. **בשטמ"ק** הובא תוס' טוץ שביארו כי למסקנא לכולי עלמא דרשינן מקרא אין חולין מחללין קדשים, ואפילו שהן שוין לכלי שטף, לא נחלק רבי אליעזר אלא במחיצה שמחריבה אף באינה מינה, אבל בקדשים מודה כי נדרש מקרא שאין חולין מחללין קדשים, ואין הפסול בשלא לשמה תלוי במחלוקת אם לאו מינה מחריב בה או לא. וכן נקט **בקרן אורה**.

אולם **בזבח תודה** ביאר שרב הוצרך לדרוש מקרא רק לפי רבי אליעזר שסובר כי מחיצה מצלת בתנור, אבל לרבנן נשאת הסברא דלאו מינה לא מחריב בה, **ובמשנת רבי אהרן** [א' ג'] הוכיח כן מדברי רש"י שביאר את קושיית הגמרא רק לרבי אליעזר ומשמע שרבנן אינם צריכים ללימוד מ"ולא יחללו", אלא מסברא שלא מינה לא מחריב בה ידעו שאין חולין מחללין קדשים.

ובנידון זה תלוי דין חטאת לשם חולין אם כשרה ומרצה, או שלא עלתה לבעלים לשם חובה, וכבר הבאנו [בעמוד א' הערה 5] שהאחרונים נקטו כי למסקנא אין הטעם של רבנן מסברא שלא מינה לא מחריב בה, אלא שדרשו מקרא שאין חולין מחללין קדשים, ולפיכך מחשבת חולין מעכבת שלא יעלו לשם חובה.

בכך שמחיצת הכלי כשלעצמה חוצצת?⁵)

בכלי, אז הם אינם נטמאים משום שהם ב"תוך תוכו", אך לא כאשר הם מגובלים בטיט מסביבם.⁶)

וכיון שסובר רבי אליעזר ש"תוכו" נדרש לדין זה, לפיכך אינו מיותר להוציא מקל וחומר, ולכן דעתו שמועילה מחיצה להציל מטומאה בכלי חרס, ומחריבה בו אפילו שהיא אינה ממינו, וחוצצת בין השרץ ובין האוכלין, ומקורו הוא מקל וחומר ממחיצה המצלת באהל המת.

ורבנן סברו ש"תוכו" מיותר, כי **הנך אוכלין** שגיבלם בטיט **לא צריכי קרא** ללמד שנטמאים בתנור, שהרי לא יועיל להם הגיבול אלא לגבי טומאת מגע, ששרץ אינו יכול לגעת באוכלין עצמן.

אך אין מקום לומר שהוזה אמינא שלא יטמאו מאויר כלי חרס, שהרי אין האויר מטמא אלא ההימצאות יחד עם השרץ באויר הכלי מטמאה את האוכל, ובודאי שאם הכניסין באויר תנור נטמאו, ולכן אין צריך לדרוש מ"תוכו" [והיינו לוי"ו יתירה של תוכו, שממנה דרשינן לקמן תוכו ולא תוך תוכו].

ולכן למדו רבנן מ"תוכו" שרק ההימצאות בתוך תוכו

אלא בהכרח, שהמיעוט של "תוכו ולא תוך תוכו" נצרך משום שמחיצה של דופן הכלי גרידא אינה חוצצת. ואם כן קשה, איך למד רבי אליעזר בקל וחומר שמחיצה מצילה בכלי חרס, והרי מהפסוק המלמד על תוכו ולא תוך תוכו, מוכח שאין ללמוד מקל וחומר גרידא שמחיצה מצילה?!

ומתריצין: רבי אליעזר סובר כי **האי "תוכו"**, אינו מקרא מיותר לדרוש ממנו תוכו ולא תוך תוכו, אלא **מבעי ליה לאוכלין שגיבלן בטיט** מסביבן, בצורה כזאת ששרץ אינו יכול לגעת באוכל אלא בטיט בלבד, **והכניסין את האוכלין המגובלין בטיט לאויר תנור** שיש בו שרץ. ומ"תוכו" למדנו שהם נטמאים מאויר התנור.

והוצרך הכתוב להשיענו דין זה, כי **סלקא דעתך אמינא, הואיל ובנגיעה בשרץ לא מטמאו**, שהרי אין השרץ יכול לגעת באוכלים כי הם מגובלים בטיט מסביבם, ומשום כך **באוירו של התנור נמוי לא מטמאי, קא משמע לן** קרא "תוכו", המלמד על "תוכו ולא תוך תוכו", שרק באופן שהאוכלים מונחים

אולם מלשון רש"י משמע דסלקא דעתך שטיט חרץ ומבטל שם תוכו, כי תוכו מטמא רק כמגע וכשיש טיט אין מגע, וקא משמע לן ש"הקפת טיט לא מחרבא ביה לבטולי שם תוכו", כי רק מחיצה הדומה לכלי מבטלת שם תוכו, ולא חציצה הצמודה סביב האוכלין.

ומו"ר הגראי"ל העיר שרש"י כאן ולעיל [ד"ה רבי אליעזר] נקט שהגידון בכלי חרס ואוכלין שגיבלן הוא בטומאת שרץ, ולכן למד רבי אליעזר קל וחומר מטומאת אהל המת לטומאת שרץ. אך לכאורה הוא הדין לכזית מן המת שהיה בכלי חרס, שתציל בו מחיצה על אוכלין שבצדו השני, כיון שכל דיני טומאה בכלי חרס הם כדיני טומאת שרץ, שבו נאמרו דיני טומאה בכלי חרס, וניתן ללמוד ק"ו מטומאת מת באהל לטומאת מת בכלי חרס.

ולפי זה ביאר, שהוזה אמינא בגמרא לטהר גם אוכלין שגיבלן בטיט ונכנסו באהל המת, ואף שאין דין צמיד פתיל אלא בכלי, כיון שכל דיני כלי חרס נלמדים מטומאת שרץ, גם לענין טומאת מת סלקא דעתא שלא יטמאו כי אין להם נגיעה. [ומסקינן שרק "תוך תוכו" מציל].

אמנם **הגר"ח** ביאר [בפ"י"ד מכלים ה"ח] כוונת הגמרא, שאין צמיד פתיל מציל אלא בכלי. ולכאורה כוונתו, כי אף שהמיעוט הוא על תוך תוכו [כדפרש"י] אפשר ללמוד מכך לדין צמיד פתיל, ומשמע שנקט כי גם המיעוט מ"תוך תוכו" הוא משום שאינו כלי, ולכן ניתן ללמוד ממנו לדין צמיד פתיל. והיינו רק כתוס' שלא מועילה מחיצה ל"תוך תוכו" אלא כלי.

5. רש"י הוסיף שאפשר ללמוד מהצלת מחיצה לכלי בקל וחומר: השתא תוכו מציל, תוך תוכו מיבעיא, ומה שמעבר למחיצה נחשב בתוכו, שהרי דעת רב שלא מניח לא מחריב בה. ומוכח מדבריו כמבואר לעיל [בהערה 1] שטעמו של רבי אליעזר בהצלת מחיצה הוא משום חציצה בתוך אחד, ולא משום שחלק את הכלי כשתי "תוכות", וכן משמע בשטמ"ק [אות 2] שביאר כי אם הפסקה בתוך אחד מועיל, כל שכן שתוך אחר טהור.

אך כבר הקשו, שהרי מכח קל וחומר זה לא נדע אלא לטהר בכלי שאינו מקבל טומאה, שהרי מחיצה מדבר המקבל טומאה אינה חוצצת בפני הטומאה, ואם כן עדיין נצרך הלימוד מ"תוך תוכו" לחדש שכלי אחר מציל אף אם הוא מקבל טומאה. [נרק אם ננקוט שהמחיצה מחלקת לשני תוכות יתכן שגדרה שונה ממחיצה, אבל רש"י לא נקט כן, רצ"ע].

וסוף דברי רש"י התבאר **בשטמ"ק** [בהשמטות], וכוונתו שגם למסקנא נשארה הסברה שלא מניח לא מחריב בה, ודרשינן מקרא מקור לסברא זו ממה שאין חולין מחללין קדשים, ומוזה נלמד גם למחיצה שלא תציל בכלי, [ואם מחיצה מצלת כל שכן שכלי מציל].

6. בפשטות כוונת הגמרא שהטיט אינו חרץ כלל, אלא רק אינו מאפשר לגעת באוכלין, וסלקא דעתך שהאויר אינו מטמא אלא כמגע, וכשאין מגע לאויר אינו מטמא, וקא משמע לן שאויר מטמא כל מה שבתוכו, ואין ניצל אלא הנמצא בתוך אחר.

דבר – מינה הוא, הרי הוא **מחריב** בה והרי היא פסולה?⁷

ומשני רב יוסף בר אמי: חלוק דין שינוי קודש משינוי בעלים.

התם, בשינוי קודש, "ושחט אותה לחטאת" – שתהיה שחיטתה לשם חטאת – אמר רחמנא! ולפיכך אם שחט חטאת חלב לשם חטאת דם לא נפסלה החטאת, שהרי חטאת לשם חטאת נשחטה ולא אכפת לן ששחט חטאת החלב לשם חטאת דם. ולכן אפילו שנשחטה לשם מינה – לא מחריב בה. [אך אם שחטה לשם עולה, אף על פי שאינה מינה ממש, פוסלת ומחריבה בה, כי על כך נאמר בה במפורש "אותה" למעט].

אבל **הכא** בשינוי בעלים "וכפר עליו" **כתיב**, ודרשינן: עליו – ולא על חבירו! ולפיכך אינו נפסל אלא על ידי מינו, שהרי **חבירו דומיא דידיה** משמע, והיינו באופן שחברו **מחוייב כפרה כמותו**,

של כלי בתנור מצילה מלהטמא מ"תוכו" של התנור, ולא מחיצה שאינה ממינו, כי היא לא "מחריבה בו"⁷.

רב יוסף בר אמי רמי שינוי קודש [חטאת לשם עולה] **אשינוי בעלים** [חטאת ראובן על מנת שיתכפר בה שמועין], **ומשני**:

וכך הקשה: **מי אמר רב** [רבא] – **חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם כשירה**⁸, אבל אם שחט חטאת לשם עולה הרי היא פסולה. **אלמא דלאו מינה**, כששחטה לשם עולה, **מחריב בה**, ואילו **דמינה** כששחטה לשם חטאת אחרת, **לא מחריב בה**.

והאמר רב: חטאת ששחטה בשינוי בעלים על מי שמחוייב חטאת הרי היא פסולה, ואם שחטה על מי שאינו מחוייב חטאת אלא שמחוייב עולה בלבד הרי היא **כשירה**⁹. אלמא מוכח שהכלל להיפך: כששחטה לחטאת על מי שמחוייב חטאת כמותו,

לשם חטא משנה את שם הקרבן. [וראה בחידושי הגר"ח לכריתות כ"ו. ולהלן נרחיב בזה במקומו].

9. **מו"ר הגרא"ל** דקדק שרב יוסף בקושייתו סבר כי השוחט חטאת לשם אחר המחוייב עולה אינו נחשב כשינוי בעלים, משום הסברא שלא מינה לא מחריב בה, ולא הוצרך לקרא, ומשמע שהבין כי השוחט לשם בעלים דלאו מינה נחשב כשוחט למי שאינו בר קרבן כלל, ועל כך הסיק שמסברא היה נחשב כ"שלא לשמה", ומקרא למדנו שרק מינו מחריב בה.

ב. **הרמב"ם** [פ"טו מפסדה"ק ה"ח] כתב שחטה לשם אחר שהוא מחוייב עולה, הרי זו כשרה ולא עלתה לבעלים. **ובמנחת חינוך** [קל"ח] תמה מנין לו שלא עלתה, וכתב שלא נראה שלמד דין זה מלשם חולין, כי היה לו לומר "נראה לי", ואכן החזו"א [י"ב י"א] כתב שיתכן שנפלה טעות סופר, וצריך לומר "ועלתה לבעלים".

ובקרן אורה כתב שדין זה תלוי בטעמיהם של רבי יוסף בר אמי ורב חביבא, והיינו שלרב חביבא מסברא לאו מינה לא מחריב בה, וכשרה ומרצה, וכדלהלן, ואילו רב יוסף דריש מ"עליו" שאינו פוסל, אבל דינו כלשם חולין שלא עולה לבעלים, וכן מבואר **במשנת ר' אהרן** [ו' ג']. וראה **בובב תורה** [ד"ה כשרה] שהוכיח כהרמב"ם מדברי רבי יוסי [לעיל ב] אף מי שלא היה בלבו וכו'.

וכבר הבאנו לעיל [בעמוד א' הערה 5] **שבאבי עזרי** ביאר כי לאו מינה אינה עוקרת את הלשמה, אך מאידך היא סברא להחשב יותר כמחשבת פסול שלא יעלה הקרבן לבעליו, כי אינו כמו שנדר, ולכן אף לשם מחוייב עולה, אינה עולה לחובתו. וראה בחידושי הגרא"ל **מאלין** [סי' ה'].

7. **בשטמ"ק** הקשה למה הוצרכה הגמרא לבאר שדעת רבנן היא שהפסוק אינו נצרך לטמא אוכלין שגבלן בטיט, וממילא מיותר הוא ללמד שלא נוכיח מקל וחומר שמחיצה מועילה להציל בכלי, והרי כל מה שהוצרך הכתוב לטמא אוכלין שגבלן בטיט לפי רבי אליעזר, הוא משום שדעתו לטהר במחיצה, אך רבנן חולקים עליו בכך, ופרכו ראייתו לעיל, ואם כן אינם צריכים קרא להוציא מקל וחומר.

ותירץ, שהוצרך הפסוק כיון שלא קיבל רבי אליעזר פירכתם, או שאמרו לו לדברייך יבא הפסוק ויוציא מקל וחומר, וראה **בטהרת הקדש** שביאר להיפך, שרבנן הוצרכו לומר לרבי אליעזר פירכא חוץ מהמיעוט מקרא, כי לדבריו הפסוק נצרך לאוכלין שגיבולן בטיט.

8. מקושיית רב יוסף בר אמי משמע שהבין כי דעת רבא שחטאת דם לשם חטאת חלב נחשב שינוי קודש אלא שאינו פוסל, וכחטאת לשם חולין שאינו מחריב בה, [שהרי לא הוקשה לו מעולה לשם עולה, אלא רק מדם לשם חלב שהיה נראה לו כשינוי קדש]. ויש לעיין מה הסיק בתירוצו שלמד מקרא כי העיקר שחטאת לשם חטאת נשחטה, האם כוונתו שאין כאן שינוי קדש, כי שם חטאת אחד הוא, או שלימד הכתוב ששינוי קודש זה אינו פוסל בחטאת, ודינו כלשם חולין שאינו עולה לבעלים, [ראה הערה 5 בעמוד א'].

ולהלן [ז א] נחלקו בכך האחרונים, **שהברכת הזבח** גרס שם ברש"י שלא עלתה החטאת לבעלים, **ובקרן אורה** הבין שכשרה ועלתה. ובפסטות הנידון הוא אם נתפס שם החטא על הקרבן, וכדתנן לקמן [מו ב] שחטאת נשחטת לשם חטא, ושינוי קדש זה גורם שלא תעלה, אף שלא השתנה שם החטאת. או ששם הקרבן תלוי רק במה שהוא חטאת, ואין שינוי במחשבה

בלבד הרי הוא טמא.

חד לומר תוכו של זה, של כלי חרס בלבד, מטמא באויר, ולא תוכו של כלי אחר.

ואידך – "תוכו" ולא "תוך תוכו", שכלי שיש בתוכו אוכלים הרי הוא מציל אותם מטומאת השרץ שבאויר התנור. ולא רק כלי חרס מציל את האוכלים שבתוכו, משום שהוא ממין התנור ומחריב בו, אלא אפילו כלי שטף [כל הכלים שאינם כלי חרס, שיש להם טהרה בטבילה] מציל את האוכלים שבתוכו מלהטמא מאויר התנור, כי אף על פי שאין הוא ממין התנור הרי הוא "מחריב" בו בכך שהוא חולק מקום לעצמו, ונקרא "תוך תוכו!"⁽¹⁾

ובמהכרח שעיקר הפסוק בא ללמד על כלי שטף, שמחריב אפילו באינו מינו, כי אילו נכתב ללמד שכלי חרס מציל, דיינו שיכתוב הכתוב "כל אשר בתוך יטמא" והיינו יודעים שכלי חרס, שהוא מינו, מחריב בו, שהרי כיון שהוא ממין התנור ממילא לא יחשב ה"תוך" שלו כ"תוכו" של התנור. ומהו"ו יתירא שב"תוכו" נשמע שגזירת הכתוב היא שאפילו כלי שטף שהוא לאו-מיניו, גם הוא מחריב ביה, ויציל את האוכלים מלהכלל בתוך אויר התנור.

שנינו במשנתנו: כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן א-ד כשרים. ומשמע, שלכתחילה בעיני עבודה לשמה ורק בדיעבד הם כשרים בעבודה שלא לשמה.

והוינן בה: **מנלן דבעינן לכתחילה**⁽¹⁾ זביחה לשמה?⁽²⁾

שאם ישחוט בשינוי בעלים, לשם אחר שחייב חטאת כמוהו, יפסל הקרבן, אבל ב"דלאו מינה", שאין האחר חייב חטאת כמותו, אין השחיטה עבירו פוסלת את הקרבן⁽¹⁰⁾.

רב חביבא רמי שינוי בעלים א"תוך תוכו" ומשני:

וכך הקשה: **ומי אמר רב – חטאת ששחטה בשינוי בעלים על מי שמחוייב חטאת כמוהו פסולה, על מי שמחוייב עולה כשירה! אלמא דמינה מחריב בה, דלאו מינה לא מחריב בה.**

והתניא: "תוכו" ולא "תוך תוכו", ואפילו כלי שטף מציל את האוכלין שבתוכו מלהטמא, אף על פי שכלי שטף אינו מינו של כלי חרס, ומוכח כי גם "לאו מינה" מחריב ביה?!

ומשני רב חביבא: ארבעה "תוכו" כתיבי בפרשת טומאת שרץ בכלי חרס. והיינו, שנכתבה בפרשה זו פעמיים תיבת "תוכו", וכיון שהיה אפשר לכתוב "תוך" בלבד, ונכתב "תוכו", נחשב כאילו נכתבה המילה "תוך" פעמיים. וכיון שנכתב פעמיים "תוכו", דרשינן פעמיים: תוך – תוכו, תוך – תוכו, והרי זה כאילו כתבה התורה ארבעה פעמים "תוך".

חד נכתב לגופיה, לחדש את הדין שאוכלין נטמאים מאויר כלי חרס,

וחד לגזירה שוה ללמד שגם הכלי נטמא מאויר, שאפילו לא נגע השרץ בכלי אלא היה תלוי באויר

מקרא שאף לאו מינה ככלי שטף מציל מגזירת הכתוב כפירוש רש"י. אמנם רש"י בדבריו לכאורה סותר למה שביאר בעמוד א' שהחידוש בכלי שטף הוא שמציל אף שמקבל טומאה מגבו. וכאן פירש כתוס' לעיל שגזירת הכתוב שאף שאינו מינו מחריב בה.

1. רש"י פירש שהנידון הוא, מנלן דבעינן זביחה לשמה לכתחילה, וכבר הבאנו [ב ב הערה 1] שבמנחת [ב ב] הביא את הפסוק "ואם זבח שלמים קרבנו" כמקור לאיסור מחשבה שלא לשמה בקדשים. ובפשטות צריך לומר שכאן כוונתו לומר שאף אם אין חסרונו פוסל, מכל מקום יש איסור שלא לחשוב אמנם יתכן לפרש כפשוטו, שרק לכתחילה צריך לחשוב לשמה, והאיסור שנלמד ממקרא זה הוא מעשה איסור בעקירת הלשמה על ידי מחשבתו. ואילו לדברי הגרי"ז שמחשבתו פוסלת ואינה עוקרת את הלשמה מהקרבן, יתכן לבאר שהאיסור במחשבת שלא לשמה אינו מפני הפסול, אלא מפני שלא קיים המצוה, ולכן עצם המצוה נחשבת רק לכתחילה. ולהלן בסוף הסוגיא [ריש דף ה] נברר עוד את דברי רש"י.

2. כתב רש"י שאף שכבר נדרש לעיל [ב א] ממוצא שפתין

10. נראה שהגמרא הוסיפה "שמחוייב כפרה כמותו" כדי להשמיע שאין שינוי בעלים פוסל מפני עצם השינוי והיינו פסול במחשבת הלשמה לבעליו, שהרי לכך די במחשבה לשם מי שמחוייב עולה, וגם בזה יחשב כמינה מחריב בה לענין שינוי. אלא שמחשבת שינוי בעלים היא מחשבה הנתפסת בקרבן לשם כפרת אחר תחת כפרת הבעלים, ועוקרת את שם הבעלים הראשון, ואין הקרבן שלו, אלא הוא בקרבן שאין לו בעלים, ולכן צריך מחשבה לשם מתכפר המחוייב כמותו, ואילו בכפרה אחרת נחשב לאו מינה.

ורש"י דקדק וכתב שחבירו דומיא ידידה בר מיניה הוא ומחריב ביה לבטולי שמייה, היינו ששינוי קודש פוסל את הקרבן ונשאר כנדבה לבעליו, כי אינו פסול גמור, אך שינוי בעלים אף שאינו פוסל הקרבן אינו נשאר לבעליו אפילו כנדבה, [ומתוס' לעיל [ב א] לא נראה כן שהרי העמידו את המושג בשינוי בעלים, ועל כך אמרו בגמרא שיהא נדבה].

11. הקרן אורה ביאר שרב חביבא לא תירץ כרב יוסי בר אמי, שבינוי בעלים נאמר קרא עליו ולא על חבירו דומיא ידידה, כי סבר שלשם מחוייב עולה כשרה משום שלא מינה לא מחריב בה, ולכן אין צריך קרא, ובהכרח שבתוך תוכו דרשינן